

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม

A Study of tourism potential in the Special Economic

Development Zone, Nakhon Phanom Province

อรัทัย มุลคำ และ ชวลี ญ กลาง

Orathai Mooncome and Chawalee Na Thalang

คณะศิลปศาสตร์ สาขาการท่องเที่ยว

orathaimooncome303@gmail.com โทร. 086-611-0560

Received 28/02/2562

Accepted 18/05/2563

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม 2. เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม 3. เพื่อนำผลการศึกษาไปกำหนดเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 16 คน เป็นแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดนครพนมมีทำเลที่ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำโขง และมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 นครพนม-คำม่วน ที่สามารถใช้ในการเดินทางเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่หลากหลาย อาทิ องค์พระธาตุพนมและพระธาตุบรูวาร พระธาตุประจำวันเกิดครบ 7 วัน Landmark องค์พระศรีสัตนครราช หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม และอนุสรณ์สถานโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอก อีกทั้งยังมีเทศกาลงานประเพณีที่มีชื่อเสียงระดับชาติ อาทิ งานนมัสการพระธาตุพนม งานประเพณีไหลเรือไฟ และวัฒนธรรม 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ ที่เป็นอัตลักษณ์ เป็นต้น และในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า หน่วยงานภาครัฐของจังหวัด มีการบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนในการร่วมกันขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ยังมีอยู่บ้างที่ภาคเอกชนและผู้นำชุมชนในบางพื้นที่ยังต้องให้ความรู้และความเข้าใจเพื่อให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาชุมชน การพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว อาทิเช่น ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย และในด้านอาหารพื้นบ้านยังขาดความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ จึงจำเป็นต้องหาเอกลักษณ์ให้เด่นชัดมากขึ้น

คำสำคัญ: การศึกษาศักยภาพ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดนครพนม

Abstract

This study aims to: 1) to study the potential of tourism resources in the Special Economic Development Zone, Nakhon Phanom Province; 2) to conduct a SWOT (Strength, Weakness, Threat and Opportunity) analysis; and 3) to draw conclusions from the research regarding the development of tourism in the Special Economic Development Zone. The research is qualitative; the research participants, selected by purposive sampling, were tourism stakeholders from the government and private sectors and local people, comprising in total 16 people. The data was collected through in-depth interviews using semi-structured questionnaires. The research found that the area of Nakhon Phanom province is close to the Mekong River, where the third Thai-Lao Friendship Bridge connects it to the neighboring country. This province also has many tourism resources connected to history

and culture, such as Phra That Phanom and other Buddha relics in pagodas, Buddha relics in pagodas for seven birthdays, the Sri Sattha Naga Landmark, the Thai-Laos friendship village, and the Ho Chi Min remembrance place at Ban Na-chok. In addition, this province has many interesting tourist festivals such as the Phra That Phanom festival, the Fire Boat festival, and the “Festival of Eight Ethnicities and Two Nationalities”. In terms of developing tourism, the research found that the government sector is integrated with others to develop tourism. However, the private sector and the leaders of some local communities still need to obtain information and knowledge to gain more experience in tourism, to increase their awareness of the importance of tourism, and gain knowledge of how to develop tourism routes and tourism facilities such as sign posts to show the way to destinations and to communicate information to tourists. Regarding local foods, the research found that the food still lacks a unique identity. Therefore, searching for such an identity is still a necessary process to make the food more distinguishable.

Keywords: The study of tourism potential, the Special Economic Development Zone, Nakhon Phanom Province

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเพราะนอกจากจะสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับหนึ่งของการค้าบริการรวมของประเทศแล้วยังเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องอีกมากมาย อาทิ โรงแรมและที่พัก ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการลงทุนการจ้างงานและการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดยในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศปีละหลายแสนล้านบาท รวมทั้งสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศจากคนไทยเที่ยวไทย นับแสนล้านบาท อีกทั้งยังช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบทตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วยศักยภาพของทำเลที่ตั้งความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยว และความเป็นไทย ประเทศไทยยังคงมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งด้านทำเลที่ตั้งในการเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อุตสาหกรรมไมตรีของคนไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

จังหวัดนครพนม ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง กอปรกับจังหวัดนครพนมมีจุดเด่นและจุดแข็งในหลายด้าน อาทิ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม และมีภูมิสังคมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่หลากหลาย เป็นที่ประดิษฐานขององค์พระธาตุพนมอันล้ำค่า และมีความสำคัญทางด้านศาสนาในระดับภูมิภาคไทย-ลาว อินโดจีน ตลอดจนความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มแม่น้ำโขงที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง อีกทั้งยังมีสนามบินนครพนม สะพานมิตรภาพ อีกทั้งสถานีต้นทางรถไฟรางคู่สายนครพนม-บ้านไผ่ นอกจากนี้ จังหวัดนครพนมได้รับการประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษซึ่งแสดงให้เห็นว่าจังหวัดนครพนมมีศักยภาพและความพร้อมในการที่จะเป็นเมืองเขตเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยว ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างดี (ข้อมูลเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม, 2558)

การดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนมนั้น สิ่งที่สำคัญไม่ใช่แค่เพียงความสวยงาม ความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวแต่ควรมองในด้านความมีศักยภาพ ความพร้อมในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและด้านองค์ประกอบสำคัญทางการท่องเที่ยว

ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ จากความสำคัญดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่อง การศึกษาการศึกษาศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

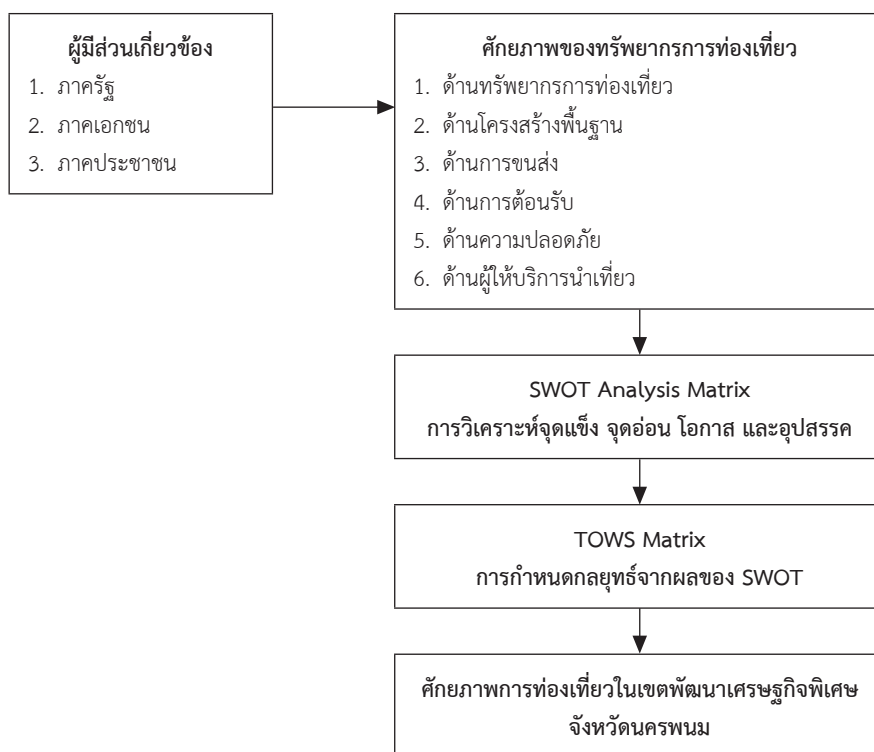
1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม
3. เพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม

1.2 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา : ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำการศึกษาศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขอบเขตด้านประชากร : ตัวแทนบุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม จำนวน 16 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา : ทำการศึกษารวบรวมข้อมูล ทบทวนวรรณกรรม และทำการสำรวจข้อมูล ตลอดจนรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้ระยะเวลาดังต่อไปนี้ 2559 - 2561

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. วิธีการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการวิจัย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารจากภาครัฐ จำนวน 5 คน ผู้บริหารและบุคลากรภาคเอกชน จำนวน 5 คน และตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 16 คน เป็นกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ มีการวางแผนในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน โดยประเด็นความที่ในการสัมภาษณ์ได้กำหนดโครงสร้างไว้แบบหลวม ๆ นอกจากนั้นจะพิจารณาคำถาม สร้างคำถาม ปรับคำถาม และพัฒนาคำถามให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ซึ่งเนื้อหาการสัมภาษณ์จะเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ทางธุรกิจในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม แล้วนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ TOWS Matrix โดยการหาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม ใช้การศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ด้านการดึงดูดใจ 2) ด้านการรองรับ 3) ด้านการบริหารจัดการ 4) ด้านการบริการ และ 5) ด้านการตลาด

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญและความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย โดยการระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความอย่างมีระบบที่มีการอ้างอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี

3. ผลการวิจัย

ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม

สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ได้แก่

ด้านเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตและหมู่บ้านชนเผ่า จังหวัดนครพนม มีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม มีความหลากหลายของวิถีชนเผ่า ซึ่งประกอบด้วยชนเผ่า 8 ชนเผ่า ได้แก่ ชาวผู้ไท (ภูไท) ไทยญ้อ ไทยแสก ไทยกะเลิง ไทยสั้ ไทยข่า ไทยลาว และไทกวน 2 เชื้อชาติ ได้แก่ ชาวเวียดนาม และชาวจีน โดยแต่ละเผ่าจะรวมกันเป็นกลุ่ม กระจายอยู่ตามพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครพนม อาทิเช่น ชนเผ่าไทญ้อ ถือว่าเป็นอีกชนเผ่าหนึ่งที่มีความน่าสนใจในการไปท่องเที่ยว เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมและสัมผัสการต้อนรับที่ดียิ่งจากเจ้าบ้าน ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวหมู่บ้านชนเผ่านักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสและเรียนรู้ เช่น การใช้ภาษาพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชนเผ่าในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การแต่งกายซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสาน โดยชุมชนจะมุ่งเน้นนำเสนอรูปแบบของกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามีส่วนร่วมในประเพณี พิธีกรรมพื้นบ้านต่าง ๆ อาทิ การไหลเรือไฟบั้งไฟที่จัดกันในวันออกพรรษา เป็นต้น (ปราณี, 2561)

ด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณี

1. งานนมัสการพระธาตุพระพนม จัดขึ้นเพื่อเป็นการดำรงพุทธศาสนา และสืบสานประเพณีท้องถิ่นอันดีงามของชาวนครพนมที่มีมาแต่โบราณที่ได้จัดงานนมัสการพระธาตุพนมเป็นประจำทุกปี (ประเสริฐ, 2561)

2. งานแข่งเรือ การแข่งเรือ (ส่วงเฮือ) เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน โดยจัดขึ้นระหว่างงานบุญออกพรรษา มีความมุ่งหมายให้ชาวบ้านได้สนุกสนานร่วมกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีความเสียสละและเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนลาวและชาวไทย

3. งานประเพณีไหลเรือไฟนครพนม จัดขึ้นในวันออกพรรษา คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด ริมแม่น้ำโขงบริเวณเขตเทศบาล การไหลเรือไฟถือเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าในวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากทั่วโลก

4. การฟ้อนภูไท เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความสามัคคีในหมู่คณะเดียวกัน โดยจะฟ้อนในงานเทศกาลเดือน 5 และเดือน 6 การฟ้อนภูไทเรณูนคร เป็นการฟ้อนประเพณีที่มีมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งการฟ้อนภูไทนี้ถือว่าเป็นศิลปะเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม

5. ประเพณีแสงเด่นสาก เป็นการบวงสรวงวิญญาณของบรรพบุรุษของชาวสากในจังหวัดนครพนม และเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ได้ช่วยให้อยู่เย็นเป็นสุขและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

6. ประเพณีไล่ทั้งบั้ง นิยมทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เพื่อบอกกล่าวและเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูที่มีต่อบรรพบุรุษที่ให้ข้าว ปลาอาหารอุดมสมบูรณ์และมีความสุขไล่ทั้งบั้งนี้ชาวไทยไล่ทั่วไปเรียกว่า แข่งสนาม หรือเหยา (เยา) (ธรรณิทร์, 2562)

ด้านสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจน จังหวัดนครพนมเป็นเมืองเล็ก ๆ ที่ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำโขงตรงกันข้ามกับประเทศลาว เหมาะกับการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ในตัวเมืองมีตึกเก่า มีสถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมตะวันตก ถือได้ว่าเป็นเสน่ห์ของจังหวัดนครพนมที่มีตึก อาคาร บ้านเรือน สิ่งปลูกสร้างเก่าแก่ที่ถูกอนุรักษ์ไว้ให้น่าชมชื่นชมริมแม่น้ำโขงในเมืองนครพนม มีอาคารเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสช่วงสมัยสงครามอินโดจีน

ด้านความเก่าแก่ ความโบราณ จังหวัดนครพนมเป็นเมืองแห่งพระธาตุโดยแท้และด้วยความที่เคยเป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน ประกอบกับตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง อันเป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมแห่งสำคัญจากหลายชนชาติ จังหวัดนครพนมจึงมีโบราณสถานเก่าแก่อันอยู่หลายแห่งในตัวเมือง และเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุพนมอันศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นปูชนียสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน และมีพระธาตุอื่น ๆ อีกหลายแห่ง

ด้านอาหารท้องถิ่น จังหวัดนครพนมมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ทั้งวัฒนธรรมของคนไทยและชาวเวียดนาม มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทำให้เกิดเอกลักษณ์และการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมเวียดนามที่สอดคล้องกับบริบทสังคมในสภาวะการณปัจจุบัน หมู่บ้านนาจอกในพื้นที่ตำบลเป็นหมู่บ้านของคนเวียดนามในอดีตและความเป็นหมู่บ้านมิตรภาพไทยเวียดนามในปัจจุบัน

อาหารที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของ 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ มีความโดดเด่นของอาหารและกรรมวิธีการปรุงที่เฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น ชนเผ่าไทกวนจะอาหารพื้นบ้าน ได้แก่ แกงขี้เหล็กใส่หนังเค็ม ต้มไก่ลาดแจ่วหนังเค็ม ขนมหวานจะเป็น ข้าวต้มโคม อาหารพื้นบ้าน ชุมชนบ้านหนองสังข์ อำเภอนาแก มีอาหารเด่นประจำเผ่าซึ่งเป็นอาหารประจำชาติต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาหารของบรรพบุรุษ เป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ตามท้องไร่ท้องนา อีกทั้งอาหารของกลุ่มชนเผ่าอื่น ๆ อีกหลากหลาย เช่น แหนมเนือง ไช้กระทะ ข้าวจี (ขนมปังใส่ไส้ฝรั่งเศส) บัณทวน ผะอ หรือข้าวเปียก (อาหารของชาวญวน) และที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง คือ อาหารประเภทปลา ได้แก่ ปลาคังลวกจิ้ม ปลาเนื้ออ่อนทอด ป่นปลา เป็นต้น (คมสัน, 2561)

แหล่งท่องเที่ยวควรมีการปรับปรุงเพื่อการรองรับต่อการเดินทางท่องเที่ยว

1. สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น เส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้สะดวก อาทิเช่น ป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยว และป้ายสื่อความหมาย ให้ครอบคลุมทุกเส้นทาง รวมไปถึง การปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก อาทิเช่น ภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาช่วยเหลือด้านงบประมาณในการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การบริหารจัดการด้านด้านเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว

การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ควรสร้างและส่งเสริมความรู้ในชุมชนและนักท่องเที่ยว และช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

การจัดการด้านการท่องเที่ยว ควรสร้างรายได้ให้กับชุมชน และสร้างความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับการพัฒนา

การบริการการท่องเที่ยวด้านที่เป็นประเด็นสำคัญต่อการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว

มีการบริการระบบการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น มีตำรวจท่องเที่ยวและอาสาสมัครมาคอยอำนวยความสะดวกและดูแลนักท่องเที่ยว

มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว
 การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนามัคคุเทศก์น้อยในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
 มีอาหารที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เมืองที่โดดเด่น ควรบริการด้านการขนส่งที่ครอบคลุมทุกเส้นทางใน
 แหล่งท่องเที่ยว
 ควรให้บริการด้านสารสนเทศที่ทันสมัย
 ส่งเสริมการตลาดเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น
 มีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ด้วยการสื่อ และช่องทาง
 ที่หลากหลาย เช่น ทีวี อินเทอร์เน็ต หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
 การทำปฏิทินการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวและงานประเพณีตลอด 12 เดือน
 การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดงานในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ
 ควรมีผู้เชี่ยวชาญและวางแผนการตลาดท่องเที่ยวให้กับคนในชุมชนทั้งแผนการตลาดทั้งระยะสั้นและระยะยาว

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
1. ท่าเลที่ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำโขง และมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 นครพนม-คำม่วน เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน	1. ระยะทางห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร ศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของประเทศ
2. เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมลุ่มน้ำโขง เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีเส้นทางปั่นจักรยานริมแม่น้ำโขงที่ยาวที่สุด แม่น้ำโขงที่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย อาทิ การล่องเรือชมเมืองและทิวทัศน์ริมฝั่งโขงได้ทุกฤดูกาล	2. บุคลากรด้านการท่องเที่ยวและบริการยังไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ควร เช่น ทักษะด้านภาษาอาเซียน อีกทั้งขาดแคลนมัคคุเทศก์และอาสาสมัครด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัด
3. มีพระธาตุประจำวันเกิด ครบ 7 วัน ซึ่งสามารถเดินทางสักการะได้ภายใน 1 วัน และมีความหลากหลายวิถีชีวิตพันธุ์	3. โครงข่ายคมนาคมเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สะดวก การขนส่งบริการสาธารณะเพื่อบริการนักท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ ขาดป้ายบอกทางและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว
4. มี Landmark องค์พระศรีสัตนครราช หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม และอนุสรณ์สถานโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอก และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีภูมิทัศน์ริมฝั่งโขงที่สวยงามที่สุดและอากาศดีตลอดปี อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ น้ำตกตาดขาม น้ำตกตาดโพธิ์ ฯลฯ	4. แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดการวางแผนผังออกแบบให้เหมาะสมกับภูมิสถาปัตยกรรม
5. มีเทศกาลงานประเพณีที่มีชื่อเสียงระดับชาติ อาทิเช่น งานนมัสการพระธาตุพนม งานประเพณีไหลเรือไฟ และวัฒนธรรม 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ ที่เป็นอัตลักษณ์ เป็นต้น	5. สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังมีปัญหา ยังไม่ได้รับการพัฒนา ขาด story Telling และบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ยังเสนอขายและประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง
6. เป็นเมืองที่ได้รับการประกาศว่า เป็นเมืองแห่งความสุขที่สุดในประเทศไทย โดยมีสโลแกนสามที่สุดที่สุด (ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด: พระธาตุพนม, สวยที่สุด : สะพานมิตรภาพ 3 (นครพนม-คำม่วน), งามที่สุด : ทิวทัศน์ริมฝั่งโขง)	6. ผู้นำชุมชนขาดภาวะผู้นำ และไม่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเท่าที่ควร
7. มีเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในจังหวัด กลุ่มจังหวัด และประเทศเพื่อนบ้าน	7. ท้องถิ่นเติบโตไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวของจังหวัดแบบก้าวกระโดด
8. ผู้บริหารภาครัฐมีวิสัยทัศน์และมีศักยภาพด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว	8. ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาให้ความสำคัญน้อยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
1. ศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มขึ้น เนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านทั้งลาว (แขวงคำม่วน สะหวันนะเขต บลิก้าไซ) และเวียดนาม (เหงะอานห์ ฮาติงห์ กวางบินห์) มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรมที่สมบูรณ์หลายแห่งขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก	1. การขาดจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม
2. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขงของรัฐบาล กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2. สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศที่ยังไม่นิ่ง ส่งผลต่อภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่นและการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวหลายด้าน
3. รัฐบาลได้ประกาศให้จังหวัดนครพนมอยู่ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง	3. ประสบสภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
4. กระแสความนิยมเกี่ยวกับความสนใจพิเศษของนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและวิถีชีวิต การท่องเที่ยวตามกระแสตามรอยฯ (ภาพยนตร์, พญานาค) ละคร และผู้มีชื่อเสียง	4. กฎหมายบางอย่างของประเทศไทย รวมถึงกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้านยังไม่สอดคล้องต่อการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเท่าที่ควร
5. นโยบายแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560-2564) พัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน	5. การเดินทางของนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้านที่ใช้บัตรผ่านแดนยังไม่ได้รับการอำนวยความสะดวก (เข้าด่านไหนต้องออกด่านนั้น) และยังมีข้อจำกัดซึ่งเป็นอุปสรรคในการเดินทางข้ามแดนของนักท่องเที่ยวต่างชาติ
6. ความสดใหม่ของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้านดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว	
7. การขึ้นทะเบียนและประกาศให้พระธาตุพนม เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมแห่งแรกของจังหวัดนครพนม	

ภาพ 2 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคทางการท่องเที่ยว
ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม

กลยุทธ์ SO	กลยุทธ์ WO
1. ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ร่วมกันส่งเสริมให้จังหวัดนครพนมเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมลุ่มน้ำโขง เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีเส้นทางปั่นจักรยานริมแม่น้ำโขงที่ยาวที่สุด แม่น้ำโขงที่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย อาทิ การล่องเรือชมเมืองและทิวทัศน์ริมฝั่งโขงได้ทุกฤดูกาล	1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่งจากเส้นทางหลักไปยังเส้นทางรองให้สามารถเชื่อมโยง และเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย
2. สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในจังหวัด และประเทศเพื่อนบ้านทั้งในจังหวัด ลาว (แขวงคำม่วน สะหวันนะเขต บลิก้าไซ) และเวียดนาม (เหงะอานห์ ฮาติงห์ กวางบินห์) ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรมที่สมบูรณ์หลายแห่งขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก	2. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องให้ความร่วมมือในการผลิตบุคลากรภาคแรงงานด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการบริการให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญตามมาตรฐานสากล และมีจำนวนที่เพียงพอต่อความต้องการของสถานประกอบการในท้องถิ่น
3. ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษเพิ่มขึ้น	3. พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการจัดทำแผนการตลาดการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเป้าหมาย

กลยุทธ์ SO	กลยุทธ์ WO
4. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับจังหวัดและระดับอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง ให้เป็นเมืองน่าอยู่ระดับโลกควบคู่ความสัมพันธ์กับ ประเทศอินโดจีน	
5. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเทศกาลงานประเพณีที่มีชื่อเสียงระดับชาติ และประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน	
6. สร้างผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ตอบสนอง ความต้องการนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวพัก ในแหล่งท่องเที่ยววัน	
กลยุทธ์ ST	กลยุทธ์ WT
1. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การลงทุน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการบริการ	1. สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว ทุกกลุ่มเป้าหมาย สร้างเรื่องราว story Telling สร้างความ น่าสนใจและเชิญให้ไปสัมผัสถึงสถานที่จริงซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วย ให้การท่องเที่ยวมีเสน่ห์และยั่งยืน อีกทั้งเกิดการกระจายรายได้ ไปสู่ชุมชนในวงกว้าง
2. พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการของจังหวัด นครพนมให้มีศักยภาพทางการแข่งขัน	2. สร้างกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวและชุมชนได้มีส่วนร่วมให้เกิด การเรียนรู้และการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า
3. เพิ่มมาตรการเข้มงวดในการกำกับ ดูแลความปลอดภัยใน แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว และ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้เด่นชัดยิ่งขึ้น	3. ภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการวางแผนเพื่อ พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนมทั้งทางด้าน โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนธุรกิจในการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เพื่อให้มีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่จะ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น
4. เสริมสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชน ด้วยการสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ พัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เหมาะสม	

ภาพ 3 การวิเคราะห์ TOWS Matrix การท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม

4. อภิปรายผลและเสนอแนะ

จากงานวิจัยเรื่องศักยภาพทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดนครพนมมีความได้เปรียบเชิงทำเลที่ตั้งที่อยู่ติดริมแม่น้ำโขงซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็ง อีกทั้งมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 นครพนม-คำม่วน ที่สามารถใช้ในการเดินทางเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ที่หลากหลาย อาทิ องค์พระธาตุพนมซึ่งถือเป็นปูชนียสถานที่มีความเก่าแก่และล้ำค่าที่สุดในภาคอีสาน และพระธาตุบวราร พระธาตุประจำวันเกิดครบ 7 วัน Landmark องค์พระศรีสัตตนาคราช หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียตนาม และอนุสรณ์สถานโฮจิมินห์ ณ บ้านนาจอก อีกทั้งยังมีเทศกาลงานประเพณีที่มีชื่อเสียงระดับชาติ อาทิเช่น งานนมัสการพระธาตุพนม งานประเพณีไหลเรือไฟ และวัฒนธรรม 8 ชนเผ่า 2 เชื้อชาติ ที่เป็นอัตลักษณ์ (ต้นสนีย์, 2551) ศักยภาพขององค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยวต้องดึงดูดดึงดูดความสนใจมีคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ รวมถึงความมีชื่อเสียงการยอมรับทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาอันฉลาดของคนในอดีต ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีการเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวสะดวกสบาย ด้านการขนส่งมีความสะดวก ปลอดภัย และมีโครงข่ายของการขนส่ง คมนาคมเชื่อมต่อกัน ด้านการต้อนรับมีบุคลากร เจ้าหน้าที่และ

คนในท้องถิ่นสร้างความประทับใจให้ท่านในการเดินทางมาท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยมีความมั่นใจในความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวสูง และด้านผู้ให้บริการนำเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ทางการท่องเที่ยวในท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการให้บริการ (ฉัตรแก้ว และคณะ, 2549) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า การมีอารยธรรมเก่าแก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัด อาคาร บ้านเรือนที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรมคนในท้องถิ่น มีความหลากหลายชนชาติทำให้มีศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับจังหวัดนครพนม และสิ่งเหล่านี้ถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญของการท่องเที่ยว กอปรกับในส่วนการดำเนินงานภาครัฐของจังหวัดนครพนมถือว่ามีความเข้มแข็งและมีการบูรณาการร่วมกันได้เป็นอย่างดี ด้วยเพราะมีผู้บริหารที่มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถและเป็นนักพัฒนาให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวของจังหวัดให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

4.1 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยฉบับนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถนำผลจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนมให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องของขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองต่อแหล่งท่องเที่ยวในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาคการท่องเที่ยวและการบริการของจังหวัดนครพนมให้มีความพร้อมในระดับสากล

4.3 การประยุกต์ใช้

จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำผลจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2560. รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว. ฉบับที่ 1 กรกฎาคม - กันยายน 2558.

กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ข้อมูลเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม. 2558. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2560, จาก <http://www.industry.go.th/nakhonphanom/index.php/download/338-sez-nakornphanom/file>

คมสัน นิลยอดตระกูล. ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม. สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2561.

ฉัตรแก้ว สิมารักษ์.ชัยมงคล ตระกูลดี และสุนทรา สุกันธา. 2549. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

ธรรนิษฐ์ นวลไย. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ รับผิดชอบงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม. สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2561.

ประเสริฐ ธนัตถ์สุวรรณ. ผู้จัดการร้านอาหารสบายดินนครพนม. สัมภาษณ์, 27 ตุลาคม 2561.

ปราณี ศรีมงคล. ประธานชุมชนหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าไทญ้อ อำเภอท่าอุเทน. สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2561.

คันสนีย์ วุฒยาภาอีกรกุล. 2551. มาตรฐานการท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว: กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา.